

# Motion till riksdagen

1988/89: A13

av Börje Hörnlund m. fl. (c)

med anledning av prop. 1988/89: 150 med förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1989/90, m. m. (kompletteringsproposition)

---

## Inledning

Koncentrationpolitiken har inneburit en allt starkare centralisering av befolkning, bebyggelse och näringsstruktur. Storskalighet och arbetskraftens geografiska rörlighet har av en politisk majoritet, mot centerns bestämda uppfattning, setts som nödvändiga förutsättningar för ökad ekonomisk tillväxt. Skillnaderna i levnadsförhållanden mellan olika delar av landet har ökat. Den politiska inriktningen och marknadens drivkrafter har förstärkt koncentrationen inom näringslivet, både vad avser produktionsstruktur och maktfunktioner. Den offentliga sektorn har också kraftigt bidragit till koncentrationen. Inte minst har kommunsammanläggningarna verkat i den riktningen. En grundläggande orsak till utvecklingen har varit politiska beslut fattade i regering och riksdag.

Särskilt under 1960- och 1980-talen har klyftorna snabbt ökat såväl mellan som inom olika regioner i landet. Framför allt har landsbygden och de små och medelstora orterna drabbats av en snabb avfolkning. Befolkningsomflyttningen har vidare medfört att ålderstrukturen blivit alltmer snedvriden mellan in- och utflyttningskommuner.

Det är främst unga människor som flyttat till storstadsregionerna, där möjligheter till arbete och utbildning erbjuds. Samtidigt skapar befolkningskoncentrationer svåra köproblem med brist på bostäder, vårdkris, bristfällig barnomsorg och en försämrad social miljö. Analyser av befolkningsomflyttningens struktur i övrigt visar vidare att det är den välutbildade arbetskraften som erbjuds arbete i storstads- och högskoleregioner. Den pågående utvecklingen innebär således även en kompetensförsvagning i utflyttningsregionerna.

Befolkningskoncentrationen har också lett till en alltmer ensidig könsfördelning i glesbygdskommunerna. Ensidig näringsstruktur och svårigheter för kvinnorna att få arbete har inneburit att allt fler kvinnor tvingats söka sig till mer expansiva regioner både för att få utbildning och arbete. Detta leder till en bristfällig social miljö i avfolkningsbygder. Dynamiken i utflyttningsområdena minskar, de sociala problemen ökar och bygden utarmas.

Den socialdemokratiska regeringspolitiken efter regeringsskiftet 1982 har allvarligt försämrat den regionala och inomregionala balansen. Orsaken är främst den ekonomiska politiken och näringspolitiken. Den har stimulerat och prioriterat storföretagen och de mest expansiva regionerna. Bl. a. innebar devalveringen 1982 en kraftig stimulans till de stora exportföretagen. Regeringspolitiken har vidare huvudsakligen gynnat storföretagen på småföretagens bekostnad.

Den förda politiken har drabbat regioner som Bergslagen, huvuddelen av Norrland och sydöstra Sverige mycket hårt. Uttalanden från regeringsföreträdare om vikten av att motverka de ökande obalanserna i samhället har visat sig vara enbart "uttalanden". Regeringens konkreta politik har varit starkt koncentrationsdrivande.

Regeringens konservativa och koncentrationsinriktade syn på regionalpolitikens utformning medförde att riksdagen riktat en betydande kritik mot den förda politiken. Riksdagen har bl. a. starkt understrukt behovet av insatser för att förbättra infrastrukturen och konstaterat att en allmän förstärkning av näringslivets förutsättningar i regionalpolitiskt prioriterade regioner är helt nödvändig.

Kritiken från såväl riksdagen som allmänheten, ökande skillnader i levnadsstandard mellan landets olika delar, allt större klyftor mellan och inom länen m. m. har också framtvingat förslag från regeringen i form av s. k. "paket". Paketerna har dock kännetecknats av satsningar till gagn för främst storföretag i några få kommuner medan de ca 50 sämst ställda kommunerna i landet inte alls fått del av stödet.

Enligt vår mening är propositioner med särskilda "paket" att betrakta som "brandkårsutryckningar", betingade av nödvändigheten av att i efterhand försöka "reparera" de skador en felaktigt förd politik orsakat. Koncentrationsproblemen kan aldrig varaktigt lösas med selektivt inriktade "åtgärds paket" för en viss ort eller region.

En långsiktigt positiv utveckling kräver i stället en decentralistisk syn och en annorlunda politik än den regeringen fört. Vidare behövs en politik för social rättvisa och likvärdiga levnadsförhållanden över hela landet. Det krävs omfattande förutsättningsskapande generella insatser på många olika områden om de regionala obalansproblemen varaktigt skall kunna utjämnas.

Riksdagen har också vid flera tillfällen bl. a. beslutat räkna upp de s. k. länsanslagen i förhållande till regeringens förslag, senast – mot socialdemokraternas vilja – innevarande riksmöte med 110 milj. kr. De förstärkningar av medel för regionala utvecklingsinsatser som dessa län fått har socialdemokraterna försökt förhindra.

## Kompletteringspropositionen

De regionala obalansproblemen är dock av en sådan omfattning att det krävs selektivt inriktade åtgärder snabbt för att i någon mån lindra den utarmning och de problem den förda koncentrationspolitiken medfört och

i den nu föreliggande kompletteringspropositionen (prop 1988/89:150) återkommer också regeringen med nytt "paket" avseende Västernorrlands län. Behovet av ett sådant "paket" är ett ytterligare exempel på att "tredje vägens" ekonomiska politik lett till ökade klyftor och allt större obalanser i samhället.

Västernorrlands län är det län som drabbats hårdast under 80-talet. Länet har minskat sin befolkning med nära 8000 personer under denna period och — i motsats till övriga län — minskade även under 1988. Den socialdemokratiska politiken har alltså drabbat detta län mycket hårt.

Trots den fleråriga negativa utvecklingen i Västernorrlands län och trots krav från länsstyrelsen och i riksdagen av bl. a. centerns representanter har regeringen ända till nu i vår avvisat framställningar om insatser för länet. Så sent som i början av december 1988 framhöll t. ex. arbetsmarknadsministern i riksdagen att några särskilda insatser för Västernorrland inte var motiverade.

## Regeringsförslaget sent och föga omfattande

I kompletteringspropositionen gör regeringen en helomvändning i och med att man där föreslår "särskilda regionalpolitiska insatser för Västernorrlands län". Dessa insatser inskränker sig dock dels till vissa insatser för högskolan i Sundsvall-Härnösand, dels satsningar på ett investmentbolag och medel för arbetsmarknadsutbildning och utbildning i företag i kompetenshöjande syfte.

Detta regeringens "paket" för Västernorrland måste anses ha kommit mycket sent och vara av allt för ringa omfattning. För att Västernorrlands problem — liksom övriga avfolkningsdrabbade områdens — skall lösas fordras en heltäckande politik som inom alla områden konsekvent tar hänsyn till vikten av att uppnå regional balans.

Om de många förslag som lagts från centern för att utveckla hela landet vunnit riksdagens gehör skulle läget även för Västernorrland varit bättre än det för närvarande är. Vi har bl. a. från centerns sida lagt förslag till offensiva insatser för att bredda och utveckla arbetsmarknaden om totalt 5 miljarder. Vi har krävt kraftfulla åtgärder för att utveckla landsbygden genom införande av ett särskilt anslag för landsbygdsutveckling om 200 milj. kr. liksom en kraftig uppräknings av glesbygdstödet till 400 milj. kr. Hade dessa förslag vunnit riksdagens majoritet hade det givit Västernorrlands län betydande resursförstärkningar för utveckling och stöd till satsningar på en mängd områden.

## Högskolan i Sundsvall — Härnösand

Vad gäller regeringens förslag om vissa satsningar på högskolan i Sundsvall-Härnösand finner vi detta värdefullt. Samtidigt vill vi erinra om att centern under en följd av år krävt större satsningar, bl. a. fasta forskningsresurser, vid de mindre och medelstora högskolorna. Dessa förslag skulle ha betytt mycket för bl. a. högskolan i Sundsvall-Härnösand. Men tyvärr har motståndet varit stort mot fasta forskningsresurser vid sådana högsko-

lor. Våra synpunkter på dessa frågor framfördes senast i reservationen nr 6 fogad till utbildningsutskottets betänkande 25, som nyligen behandlades av riksdagen. I reservationen framhölls att det är nödvändigt att sprida forskningsverksamhet och fasta forskningsresurser utanför de högskoleenheter som idag har sådana resurser. Av regionalpolitiska skäl måste de mindre och medelstora högskolorna tillåtas utvecklas även på detta område, och det är viktigt att ta till vara den kompetens och de utvecklingsmöjligheter som finns vid dessa. Därvid nämns bl. a. högskolan i Sundsvall—Härnösand.

## Länet behöver bättre kommunikationer

Förbättrade kommunikationer skulle verksamt bidra till att stärka Väster- norrlands utvecklingsmöjligheter. Kommunikationsområdet nämns över huvud taget inte i kompletteringspropositionen i samband med Väster- norrland, vilket är anmärkningsvärt. Projekt som skulle få stor betydelse för Väster norrland är främst upprättande av snabbtågsförbindelse Stockholm—Sundsvall och uppustning av bandelen Sundsvall—Härnösand—Långsele. På längre sikt bör också kommunikationerna med övriga Norr- land förbättras genom utbyggd ostkustbana. I samband med fjolårets tra- fikpolitiska beslut anslogs 10 miljarder kronor för banverkets investering- ar under en 10-årsperiod. Med hänsyn till de många stora, betydelsefulla och kostsamma projekt som bör genomföras både av regionalpolitiska skäl och av miljöskäl föreslog centern istället att 40 miljarder kr skulle satsas under denna tid. Självklart skulle de båda nämnda erforderliga satsningar- na av speciell betydelse för Väster norrland haft större förutsättningar att genomföras — och genomföras tidigare — om centerns investeringsram godtagits liksom att en projektering av en utbyggd ostkustbana skulle ha kunnat påbörjas. Nyligen har riksdagsmajoriteten (1988/89:TU 16) avvi- sat vårt i år upprepade krav (res. 1).

Vägstandarden i Väster norrlands län är genomsnittligt mycket låg. På riksvägar satsas nu — och några år framåt — endast på den s. k. deltavägen över Indalsälvens säregna delta. Kostnaden beräknas till cirka 185 milj kr. Centern liksom övriga som slagit vakt om miljöintresset motsatte sig byggande av denna väg. Som befarades från centern — men avvisades av vägbyggets förespråkare — anslås nu inga medel för andra riksvägssats- ningar i Väster norrland. Enligt vår mening är det väsentligt att satsningar görs på väguppustningar i olika delar av länet av såväl regionalpolitiska som trafiksäkerhetsskäl. Vägstandarden på E 4:an är på flera avsnitt undermålig, men det är enligt vår mening lika väsentligt att vägar som fyller en viktig funktion för näringslivet längre in i landet också underhålls och förbättras och ges en bättre framkomlighet.

Riksdagen har nyss behandlat anslag till vägväsendet (1988/89:TU 15) varvid centerns förslag om högre anslag för drift av statliga vägar, tioårs- program för beläggning av grusvägar och högre anslag för länstrafikanlägg- ningar avsågs. Med dessa centerförslag skulle även Väster norrland fått högre anslag för vägar.

Sammanfattningsvis vill vi understryka att utan goda kommunikationer

blir andra angelägna satsningar verkningslösa på lång sikt. Vi vill också i detta sammanhang understryka behovet av att prissättningen för teletjänster ges en annorlunda utformning i syfte att utjämna kostnaderna för enskilda och företag i olika delar av landet. Nuvarande prissättning innebär att storstäder gynnas på bekostnad av landsorten. Det drabbar abonnenter i län som Västernorrland och begränsar möjligheterna till att decentralisera datatjänster, vilket i sin tur motverkar en positiv näringslivsutveckling. Det krävs enligt vår mening ett system med s. k. servicecentraler i glesbygden. Resurser bör avsättas för att sådana servicecentraler kan byggas upp, där det finns avancerade telekommunikationer tillsammans med annan service såsom t. ex. post, bibliotek, café. Vi föreslår nedan att särskilda medel anvisas bl. a. för detta ändamål.

## Flera riksdagsbeslut som missgynnat Västernorrland

Utvecklingen av landsbygden är av största betydelse för att främst Västernorrlands, av stor befolkningsminskning drabbade, inland skall få en positiv utveckling. Såsom ovan nämnts har riksdagen avslagit centerns krav på särskilda satsningar för landsbygdsutveckling och fullföljande av den s. k. landsbygdskampanjen. Även detta är ett exempel på att det vid årets riksdag fattats en rad beslut, som går emot strävandena efter att förbättra förutsättningarna för skogslänen, bland dem Västernorrland.

## Regeringen försämrar förutsättningar för jordbruket

Regeringen har nyligen framlagt propositionen 140 gällande prisregleringen på jordbruksprodukter m. m. Regeringen föreslår här mot bakgrund av GATT-överenskommelsen vissa ändringar av stödet till jordbruket samtidigt som man i kompletteringspropositionen föreslår avskaffande av mjölksubventionerna. Ledningen för LRF i länet har betecknat regeringsförslagen som "förödande för bönderna". LRF befarar både försämrade ekonomi för jordbrukarna och fortsatt minskning av mjölkproduktionen.

Även regeringens förslag när det gäller jordbruket är exempel på förslag som missgynnar Västernorrland, trots att man nu kommit till insikt om att särskilda insatser behövs för detta län.

## Öka stödet för jordbruket i norra Sverige

Från centern har vi dels i kommittémotion med Karl Erik Olsson som första namn, dels i motion av Börje Hörnlund m. fl. begärt i förhållande till regeringens förslag 101 milj. kr. högre anslag för prisstöd till jordbruket i norra Sverige och 55 milj. kr. mer än regeringen föreslagit till det särskilda åtgärdsprogrammet för jordbruket i norra Sverige. Uppskattningsvis kommer några tiotal av dessa miljoner i anslagsökning att gå till Västernorrlands län.

## Återför vinster från vattenkraften till länet

Ett centerförslag som skulle ha stor betydelse för de vattenkraftsproducerande kommunerna – i Västernorrland främst Sollefteå – är kravet på att 1 öre per kWh av denna elkraft skall återgå för satsningar i den kommun där elkraften producerats. Tillsammans skulle detta tillföra vattenkraftskommunerna cirka 650 milj. kr.

## Hot mot Västernorrland

Utöver de hot som gäller för Västernorrland i form av ogynnsam åldersstruktur, utflyttning av många yngre, i synnerhet välutbildade, utgör också förändringar i statens verksamhet hot mot Västernorrland.

Inom ramen för utredningar om försvarets framtid har allvarliga begränsningar av totalförsvarets verksamhet inom Västernorrland övervägts, vilka skulle få mycket negativa konsekvenser för länet, men även allmänt för Norrlands försvar.

## Stärk försvaret

I Härnösand ligger Norrlandskustens marinkommando, MKN, med KA 5. Trots att MKN och KA 5 under senare år förlorat cirka 75 tjänster är det efter kommunen och landstinget den största arbetsgivaren inom kommunen. Ett genomförande av planerna på en nedläggning av KA 5 skulle vara ett synnerligen allvarligt dråpslag mot Härnösand och Ådalsregionen som redan drabbats så hårt av sysselsättningsminskning.

Såväl försvarspolitiska som regionalpolitiska skäl talar enligt vår mening mycket klart emot nedläggning av MKN och KA 5. Riksdagen bör därför i samband med beslut om särskilda åtgärder för Västernorrland, genom ett tillkännagivande till regeringen uttala sig emot de planerade nedläggningarna.

Även i Sollefteå kan den militära verksamheten komma att begränsas som följd av översynen av försvarets organisation genom eventuell sammanslagning av T 3 och I 21 och genom begränsningar av verksamheten. Vi vill när det gäller vikten av en positiv utveckling även i Västernorrlands inland betona nödvändigheten av att regionalpolitiska skäl tillmäts stor betydelse vid överväganden om totalförsvarets organisation och lokaliseringsbeslut.

Försvarets beställningar betyder mycket för Hägglunds industrier i Örnsköldsvik. Detta är ytterligare ett exempel på hur försvarsbesluten – om de inte leder till tillräckligt omfattande satsningar – kan inverka negativt för Västernorrlands län.

## Behåll paketsorteringen i Ånge

Ett annat aktuellt hot som statlig verksamhet innebär för Västernorrland är postverkets planer på att flytta postens paketsortering från Ånge, vilket

skulle innebära ett bortfall av 60-80 arbetstillfällen i denna kommun som har den svagaste utvecklingen och lägsta befolkningstalet inom länet.

Mot. 1988/89  
A13

Med hänsyn till den offentliga verksamhetens betydelse för Västernorrlands län bör riksdagen enligt vår mening nu genom ett tillkännagivande till regeringen uttala att vid beslut om lokaliseringar och omlokaliseringar av statlig verksamhet, inklusive affärsverkens, bör hänsyn tas till Västernorrlands läns speciella behov.

## Sammanfattning

Vi har i denna motion redovisat några positiva effekter Västernorrlands län skulle ha fått om olika förslag från centern i syfte att skapa regional balans godtagits av riksdagen. Ända fram till den senaste veckan har riksdagen, särskilt inom kommunikationsområdet, fattat beslut som går bl. a. Västernorrland emot. Vi vill inte motsätta oss de av regeringen nu föreslagna begränsade satsningar i Västernorrland, särskilt eftersom regeringsförslagen i viss mån motsvarar av oss tidigare föreslagna – men av riksdagen avvisade – åtgärder. Däremot finner vi det erforderligt att insatser inom fler än de av regeringen föreslagna områden som arbetas fram för att Västernorrlands län efter så stor befolkningsminskning skall få en tillräckligt positiv utveckling.

Mot denna bakgrund anser vi att riksdagen i ett tillkännagivande till regeringen skall uttala vikten av att förslag till betydligt mer samlade insatser för Västernorrlands län arbetas fram och föreläggs riksdagen till hösten.

Vi anser även att de ekonomiska resurser som föreslås anvisade är otillräckliga med hänsyn till de problem för Västernorrlands län som den förda koncentrationspolitiken medfört. Vi föreslår därför att 25 milj. kr. utöver regeringens förslag anvisas för insatser och projekt inom länet som syftar till att utveckla näringsliv och service i framförallt de mest utsatta kommunerna såsom t. ex. de ovannämnda servicecentralerna. Prioritering och val av insatser och projekt bör ske lokalt och medlen därför disponeras av länsstyrelsen som efter sedvanlig prövning fördelar dem för avsett ändamål.

## Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av att förbättra kommunikationer och teletjänster,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts emot nedläggning av KA 5 i Härnösand,
3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att vid statliga ny- och omlokaliseringar hänsyn tas till Västernorrlands läns speciella behov,
4. att riksdagen hos regeringen begär förslag till samlade insatser syftande till en positiv utveckling för Västernorrlands län,

5. att riksdagen beslutar att till Särskilda regionalpolitiska insatser m. m. i Västernorrlands län på statsbudgeten för budgetåret 1989/90 anvisa ett i förhållande till regeringens förslag med 25 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag om totalt 90000000 kr. att disponeras i enlighet med vad som anförs i motionen. Mot. 1988/89 A13

Stockholm den 10 maj 1989

*Börje Hörnlund (c)*

*Per-Ola Eriksson (c)*

*Kersti Johansson (c)*

*Göran Engström (c)*

*Marianne Andersson (c)*

*Håkan Hansson (c)*

*Martin Olsson (c)*

*Roland Larsson (c)*

*Ivar Franzén (c)*

*Kjell Ericsson (c)*

*Jan Hyttring (c)*

*Gunhild Bolander (c)*

*Görel Thurdin (c)*